

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยของไทย นับตั้งแต่ที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองพ.ศ. 2475 เป็นต้นมาเป็นเวลา 61 ปี แต่การพัฒนายังไม่มากเท่าที่ควร ดังจะเห็นได้ว่าการปฏิวัติรัฐประหาร มีการเปลี่ยนแปลงสัมลักรัฐธรรมนูญบ่อยครั้ง ปัญหาสำคัญอย่างหนึ่งในการพัฒนาประชาธิปไตยของไทยคือการที่ประชาชนขาดความกระตือรือร้นในการมีส่วนร่วมในการปกครอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง ทำให้การเลือกตั้งไม่สามารถนำไปสู่การสร้างประสิทธิภาพความเข้มแข็งให้กับสภาผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นสถาบันสำคัญของระบอบประชาธิปไตยเท่าที่ควร

ระบบรัฐสภาโดยเฉพาะอย่างยิ่งสภาผู้แทนราษฎร เป็นกลไกสำคัญของระบบประชาธิปไตย เพราะเป็นสถาบันที่เป็นตัวแทนของประชาชนทั้งประเทศ ที่ได้รับมอบหมายจากประชาชนให้ทำหน้าที่ใช้อำนาจ ดุลยพินิจ ควบคุมทิศทางการบริหาร การกำหนดระเบียบแบบแผนของสังคม การพัฒนาประเทศ โดยผ่านกระบวนการการทำงานต่าง ๆ เช่น การจัดตั้งรัฐบาล การกำหนดนโยบายของรัฐบาล การควบคุมตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล การออกกฎหมาย ฯลฯ เป็นต้น เพราะฉะนั้นความเข้มแข็งความมีประสิทธิภาพของสภาผู้แทนราษฎรจึงเป็นปัจจัยสำคัญของการสร้างความเข้มแข็งให้กับระบอบประชาธิปไตย

การสร้างความเข้มแข็งความมีประสิทธิภาพของสภาผู้แทนราษฎรจะเพิ่มพูนขึ้นได้จำเป็นต้องอาศัยองค์ประกอบปัจจัยหลายประการ ในบรรดาองค์ประกอบเหล่านั้นที่สำคัญได้แก่คุณภาพของตัวสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) และการมีส่วนร่วมด้วยความเชื่อมั่นศรัทธาอย่างแท้จริงของประชาชนที่มีต่อสถาบันสภาผู้แทนราษฎรกระบวนการที่เป็นเครื่องมือในการสร้างสรรค์คุณภาพของส.ส. และเป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้สูงแก่การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของประชาชนที่มีต่อสภาผู้แทนราษฎรหรือไม่เพียงใดนั้นที่สำคัญประการหนึ่งก็คือกระบวนการ "เลือกตั้ง"

ลักษณะการเลือกตั้งที่จะนำไปสู่ความเข้มแข็งความมีประสิทธิภาพของสภาผู้แทนราษฎรก็คือการเลือกตั้งที่ทำให้ได้มาซึ่งคุณภาพของส.ส.อย่างแท้จริง และเป็นการเลือกตั้งที่มีการมี

ส่วนร่วมของประชาชนเกิดขึ้นอย่างแท้จริง นั่นคือประชาชนจะต้องพร้อมใจกันไปใช้สิทธิเลือกตั้ง
อย่างทั่วถึง และการตัดสินใจใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชนจะต้องเป็นไปอย่างมีดุลยพินิจวิจารณ์
ญาณด้วยตัวของประชาชนแต่ละคนเอง

อย่างไรก็ตามปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นในการเลือกตั้งอย่างน้อยมีอยู่ 2 ประการคือ
ประการแรก การที่ประชาชนไม่สนใจไปใช้สิทธิเลือกตั้งอย่างกว้างขวาง ดังจะเห็นได้ว่าการ
เลือกตั้งทั่วไปในประเทศที่ผ่านมามีผู้มาใช้สิทธิเฉลี่ยสูงสุดร้อยละ 63.56 ของผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั้ง
หมด(การเลือกตั้งวันที่ 24 กรกฎาคม 2531) ในการเลือกตั้งทั่วไปในครั้งที่ผ่านมาก็คือวันที่ 13
กันยายน 2535 มีผู้มาใช้สิทธิร้อยละ 61.61 และเมื่อเฉลี่ยการเลือกตั้งทั่วไปในประเทศ
ไทยทั้งหมด 17 ครั้งนับตั้งแต่การเลือกตั้งวันที่ 15 พฤศจิกายน 2476 เป็นต้นมาพบว่ามีผู้มาใช้
สิทธิเลือกตั้งเฉลี่ยร้อยละ 47.06 ดังนั้นอาจจะกล่าวได้ว่าประชาชนที่ไม่สนใจมาใช้สิทธิเลือกตั้ง
ในการเลือกตั้งแต่ละครั้งจะมีประมาณร้อยละ 52.94 ประการที่สอง การตัดสินใจในการใช้
สิทธิเลือกตั้งของประชาชนส่วนหนึ่งไม่ได้เกิดจากวิจญาณของการมีส่วนร่วมของตนเองอย่างแท้
จริง เป็นต้นว่าเกิดจากอามิสสินจ้าง หรือการชักจูงชี้นำของคนอื่น เป็นต้น ซึ่งพฤติกรรมการเลือก
ตั้งเช่นนั้นนอกจากจะมีผลต่อคุณภาพของส.ส. ที่ได้มาแล้วยังแสดงให้เห็นถึงความไม่เข้าใจของประ
ชาชนต่อการมีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

จากปัญหาอุปสรรคของการเลือกตั้งดังกล่าว จึงน่าจะมีการศึกษาวิเคราะห์ในประ
เด็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจไปหรือไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง เพราะเหตุผลใด เพราะการ
ทำความเข้าใจเกี่ยวกับประเด็นเรื่องดังกล่าวจะทำให้มองเห็นภาพรวมของความคิดเห็นของประ
ชาชนที่มีต่อกระบวนการเลือกตั้ง การมองภาพความสำคัญของการเลือกตั้งในสายตาของประ
ชาชน การได้เรียนรู้ปัจจัยที่มีผลต่อความคิดการตัดสินใจของประชาชนในบางประการจะทำให้
เกิดความเข้าใจในตัวประชาชนและนำไปสู่แนวทางการปฏิบัติเพื่อส่งเสริมระบอบประชาธิปไตยได้อย่าง
ตอบสนองหรือสอดคล้องกับสภาพการรับรู้และความคิดของประชาชนได้มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่าง
ยิ่งงานกรณีนี้ การได้เรียนรู้เงื่อนไขที่จะทำให้คนไปใช้สิทธิเลือกตั้งน่าจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงาน
หรือผู้ที่สนใจหรือผู้ที่เกี่ยวข้องในการที่จะรณรงค์ให้ประชาชนไปใช้สิทธิให้มากขึ้น

นอกจากนี้มองในแง่ภาพรวม การศึกษาในประเด็นดังกล่าวนอกจากจะได้ประโยชน์
สำหรับการวางพื้นฐานการสร้างความคิดและจิตสำนึกที่ถูกต้องแก่ประชาชนแล้ว ข้อมูลเหล่านี้ยังจะ

สามารถนำไปใช้เป็นประโยชน์สำหรับนักการเมืองที่มีความคิดมีอุดมการณ์เพื่อจะได้เข้าสู่ระบบการเมืองด้วยวิธีการที่ถูกต้อง อันจะทำให้มีนักการเมืองที่มีความรู้ คุณธรรม และผู้เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมได้มีโอกาสเข้ามาในระบบการเมืองมีมากยิ่งขึ้น จากการที่พวกเขาได้เรียนรู้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความคิดของประชาชนและสามารถปฏิบัติได้อย่างสอดคล้องมากยิ่งขึ้น เพราะฉะนั้น การศึกษานี้จึงน่าจะมีส่วนในการจรรโลงส่งเสริมระบอบประชาธิปไตยให้มั่นคงยิ่งขึ้น ในแง่ของการนำไปใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพของประชาชนและคุณภาพของนักการเมืองทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อไปในอนาคต

อนึ่งการศึกษาในครั้งนี้ เลือกศึกษาในกรุงเทพมหานคร เพราะว่าจากสถิติการเลือกตั้งในครั้งที่ผ่าน ๆ มาจะพบว่าประชาชน กทม. มีการใช้สิทธิเลือกตั้งในอัตราที่ต่ำที่สุดในประเทศ ทั้งนี้ จากสถิติการเลือกตั้งทั่วไปในประเทศไทยทั้งหมด 17 ครั้ง กทม. เป็นจังหวัดที่มีการใช้สิทธิเลือกตั้งต่ำที่สุด 5 ครั้ง ซึ่งเป็นความถี่ที่ต่ำที่สุดกว่าทุกจังหวัด และครั้งที่มีผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งต่ำที่สุดคือ การเลือกตั้งวันที่ 22 เมษายน 2522 มีอัตราการมาใช้สิทธิร้อยละ 19.45 และครั้งที่มีการใช้สิทธิเลือกตั้งสูงที่สุดคือการเลือกตั้งวันที่ 13 กันยายน 2535 ร้อยละ 47.40 กล่าวได้ว่า กทม. ไม่เคยมีผู้มาใช้สิทธิสูงเกินกว่าร้อยละ 50 เพราะฉะนั้นจะเห็นได้ว่าถึงแม้ประชาชนกทม. จะมีการศึกษาสูง มีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่าประชาชนจังหวัดอื่น ๆ ทั่วประเทศแต่ความตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนต่ำมาก จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจศึกษาเป็นอย่างยิ่ง สำหรับเหตุผลในการศึกษานเขตเลือกตั้งที่ 1 นั้นมีเหตุผลสำคัญดังต่อไปนี้คือ 1) เขตเลือกตั้งที่ 1 กทม. เพิ่งจะมีการเลือกตั้งซ่อม ส.ส. ผ่านไปครั้งล่าสุดคือในวันที่ 11 กรกฎาคม 2536 จึงน่าจะศึกษาข้อมูลจากประชาชนได้ชัดเจนมากกว่าเขตเลือกตั้งอื่น ๆ 2) เขตเลือกตั้งที่ 1 เป็นเขตที่มักจะมีอัตราประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้งต่ำกว่าทุกเขต เช่น การเลือกตั้งเมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2535 และการเลือกตั้งวันที่ 13 กันยายน 2535 เป็นต้น นอกจากนั้นในการเลือกตั้งซ่อมวันที่ 11 กรกฎาคม 2536 ที่ผ่านมามีผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งเพียงร้อยละ 24.76 3) เขตเลือกตั้งที่ 1 มีการแข่งขันระหว่างพรรคการเมืองคู่แข่งค่อนข้างเข้มข้น ซึ่งเป็นพรรคคู่แข่งที่มีแนวคิดแตกต่างกันค่อนข้างชัดเจน จึงน่าสนใจที่จะศึกษาถึงความคิดเห็นวิจารณ์ของประชาชนในการตัดสินใจเลือกตั้ง 4) ในการเลือกตั้งซ่อมวันที่ 11 กรกฎาคม 2536 ที่ผ่านมามีปรากฏว่ายังมีชาวคราวการทุจริตในการเลือกตั้งเกิดขึ้นดังตัวอย่างรายงานจากฝ่ายรับแจ้งเหตุของตำรวจกลางพบว่า มีการแจ้งเหตุทั้งสิ้น 42 เหตุการณ์

จุดประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาปัจจัยทางประชากรและสังคมที่มีผลต่อความตั้งใจไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) ของประชาชน
2. เพื่อศึกษาปัจจัยทางกระบวนการความคิดที่มีผลต่อความตั้งใจไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) ของประชาชน

กลุ่มประชากรของการศึกษา

เป็นการศึกษาประชาชนที่มีสิทธิ์เลือกตั้งในเขตเลือกตั้งที่ 1 กรุงเทพมหานคร อันได้แก่ พื้นที่ในเขตดุสิต บางซื่อ และราชเทวี

การสุ่มตัวอย่าง

ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเลือกตั้งที่ 1 กรุงเทพมหานคร ที่มีสิทธิ์เลือกตั้งในหน่วยเลือกตั้งต่าง ๆ จำนวน 35 หน่วย สุ่มตัวอย่างประชาชนในหน่วยเลือกตั้งละ 10-15 คน รวมจำนวนตัวอย่าง 400 ราย โดยมีหลักเกณฑ์การสุ่มดังนี้คือ

1. กำหนดจำนวนหน่วยเลือกตั้งตัวอย่าง ในอัตราร้อยละ 10 ของหน่วยเลือกตั้งที่มีอยู่ทั้งหมดในเขตเลือกตั้ง จำนวนหน่วยเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งมี 358 หน่วย เพราะฉะนั้นจำนวนหน่วยเลือกตั้งตัวอย่างกำหนดเป็น 36 หน่วย
2. กำหนดจำนวนหน่วยเลือกตั้งตัวอย่างตามสัดส่วนในแต่ละเขตการปกครองดังนี้
 - 2.1 เขตดุสิต มีหน่วยเลือกตั้ง 147 หน่วย กำหนดจำนวนหน่วยตัวอย่าง 15 หน่วย
 - 2.2 เขตบางซื่อ มีหน่วยเลือกตั้ง 145 หน่วย กำหนดจำนวนหน่วยตัวอย่าง 14 หน่วย
 - 2.3 เขตราชเทวี มีหน่วยเลือกตั้ง 66 หน่วย กำหนดจำนวนหน่วยตัวอย่าง 7 หน่วย

ทั้งนี้การสุ่มหน่วยเลือกตั้งตัวอย่างในแต่ละเขตปกครอง เป็นการสุ่มตามสัดส่วนพื้นที่

(cluster sampling)

3. การสุ่มตัวอย่างประชาชนในแต่ละหน่วยเลือกตั้ง เป็นการสุ่มจากครัวเรือนในหน่วยเลือกตั้งตัวอย่างหน่วยเลือกตั้งละ 10-15 ครัวเรือน และเลือกผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งครัวเรือนละ 1 คน รวมเป็นหน่วยเลือกตั้งละ 10-15 คน

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. ประสานงานกับฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อเตรียมความพร้อมในการปฏิบัติงาน
2. ศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และศึกษานโยบายรายชื่อผู้เลือกตั้ง (สส. 13) ที่ผ่านการเข้ารับการเลือกตั้งซ่อมส.ส.เขต 1 กทม. ในวันที่ 11 กรกฎาคม 2536 ที่ผ่านมา และใช้ สส.13 เป็นตัวกำหนดหน่วยเลือกตั้งตัวอย่าง และเป็นตัวนำทางการเก็บข้อมูลจากครัวเรือนในหน่วยเลือกตั้งตัวอย่าง
3. เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพเบื้องต้นโดยการสัมภาษณ์ จากในพื้นที่และนอกพื้นที่เป้าหมาย
4. สร้างแบบแผนการวิจัย (model) และ เครื่องมือ(แบบสอบถาม)ในการเก็บข้อมูล
5. ทดลองเก็บข้อมูลเพื่อปรับปรุงเครื่องมือการเก็บข้อมูล (Pre-test)
6. ลงเก็บข้อมูลเชิงปริมาณในพื้นที่เป้าหมาย โดยใช้แบบสอบถาม
7. รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล
8. เขียนรายงาน